

riis, eumque in finem motibus solidarum partium, tanquam causa instrumentali, utitur, quo sine illo potiri possit, ut sanguinem vel mole physica in genere, vel expansione turgefactoria, vel restagnatione particulari molestum, excernat, evacuet, imminuat, ultiores majoresque stases avertat, & ita pro viribus sanitatis statum conservet.

CAPUT III.

DE

HÆMORRHAGIIS IN SPECIE.

I.

Pensitatis sic in cap. antecedente, omnium hæmorrhagarum in genere universalibus atque communiorebus causis, facile nunc erit, earundem in specie, specialiores invenire causas: quippe quæ non novæ, aut singulares, sed respectu classium supra dictarum, semper eadem manent; excepto saltem accessu impulsivarum aut occasionalium causarum, quæ pro determinatione loci excretionis favent atque inserviunt.

Hæmorrhagia Narium.

II.

Narium hæmorrhagia dicitur sanguinis profluvium aut stillicidium, e naribus sponte, & sine narium vulneraria lesionis contingens.

III.

Subiectum hæmorrhagiæ narium generale præ reliquis constituunt pueri & juvenes.

SCHOL.

Etiam si non penitus negandum sit, quod etiam adultioris ætatis personæ, imo aliquando senes, occurrant, qui narium hæmorrhagiam experiuntur,

untur, sollemnissimum tamen est, quod hæc subjecta longe rariora existant, præ illis: & quotidiana nos docet experientia, quod motus sanguinis & humorum in genere, sub ætate puerili & juvenili prima magis ad caput vergant, qui crescentibus annis successive ad inferiora descendunt.

IV.

Speciale subjectum in hoc affectu sunt nares, & in illis specialim tam vasa, quam membrana, nares interne cingens.

SCHOL.

Illa enim, vasa nimirum sanguifera, a sanguinis mole turgida, in exilitatibus ad extrema interioris superficiei narium expanduntur, & ita distenduntur, ut tandem sanguinem dimittant; quod stillicidium tamen succedere non posset, nisi membrana narium simul relaxata existeret, ipsique sanguini transitum per sui substantiam concederet.

V.

Ad narium hæmorrhagiam, præter communes superius allegatas causas, in specie disponit una, quæ est naturalis & intrinseca.

SCHOL.

Hanc causam constituit ætas puerilis & juvenilis, cui sanguinis congestiones, æque ac reliquorum humorum in genere, magis familiares sunt ad caput, quam ad alias partes, unde in hac ætate frequentius varia congestionum ac evacuationum genera in capitis confiniis, sub hæmorrhagiis, coryza, tinea capitis, ophthalmiis, cephalalgis, respective occurrunt: sub quibus earumque frequentiore recurso, partes solidæ fibrosæ narium magis magisque successive distenduntur, in tono suo debilitantur, ut sanguini irruenti facilius locum concedant, ejusque actuali perruptioni cedant, cum de cætero adhuc molliores tenerioresque existant, nec tantum tonicum robur possideant, quantum deinceps sub annorum augmento acquirunt: e quo fundamento etiam contingit, ut narium hæmorrhagia in hac ætate, cæteris paribus, longe frequentior sit, quam in quacunque alia.

VI.

Huic ad latus ponimus alteram, quæ est extrinseca & occasionalis.

SCHOL.

SCHOL.

Consistit hæc in speciali aliqua sanguinis, ejusque adfluxus ad caput, invitatione, per violentias externas capiti illatas: quorum pertinent plagæ, alapæ, ictus, nares specialiter ferientes, caustica naribus admota, ploratus, ac ejulatus, puerili maxime ætati familiares; quibus omnibus sanguis majore impetu ad caput movetur, & repetita quasi consuetudine partes ad faciliorem promptioremque hæmorrhagiam sustinendam disponuntur.

Hæmoptysis.

VII.

Hæmoptysis est sanguinis floridi & fluidi, e pulmonibus, sub tussi facta excretio, a ruptura vasculi cujusdam sanguiferi, sive arteriosi, sive venosi, oriunda.

SCHOL.

Distinguiamus hac definitione hæmoptysin ab aliis sanguineis excretionibus, itidem ex ore provenientibus, sputo nempe & vomitu cruento; quippe quæ aliam non modo morbi sedem, sed alium quoque excretionis modum, nec minus materiæ excretæ diversam conditionem conjunctam habent.

VIII.

Subiectum hæmoptyseos generale constituunt viri præ fœminis; plethorici in ætate media constituti, cholericæ sanguinei, qui in juventute narium hæmorrhagias, tempestive emanantes, experti sunt, & vitæ generi addicti sunt, sub quo pulmonum extraordinario motui subjiciuntur.

SCHOL.

Viri præ fœminis huic affectui facilius obnoxii sunt, varias ob causas occasionales, a quibus fœminæ ut plurimum exemptæ manent; ne dicam de evacuatione menstrua, fœmellis sub illa ætate jamjam solenni, easque a talibus commotionibus sanguineis ad pectus præservante; ita ut rariora exempla prostent fœminarum hæmoptycarum, nisi ex mensium retentione tales fiant, aut per hæreditariam dispositionem eidem succedant.

Reliqua

Reliquæ subjectorum conditiones fundamentum suum habent in illis rationibus, quas cap. antecedente, sub deductione causarum, hæmorrhagias in genere producentium, explicavimus.

IX.

Subjectum speciale hujus affectus constituunt pulmones & vasa sanguifera, tam arteriosa, quam venosa, pulmonum substantiam perreptantia, cum aspera arteria.

SCHOL.

Sicut enim vasa sanguifera, innumeris ramulis totam pulmonum substantiam transcurrentia, præcipue apertionem aut rupturam patiuntur; ita non minus membranosa substantia, hæc & asperæ arteriæ ramificationes cingens atque conjungens, idem patitur fatum, quo factò, sanguis perumpens per bronchia asperæ arteriæ, ad truncum ejusdem progreditur, atque per illum exitum tandem in os sortitur.

Quod autem vasa arteriosa æque ac venosa aliquando specialiter patiantur, id ex modo profusionis hæmoptycæ apparet diverso; dum e venis profluens hæmoptycorum sanguis, spumescencia ac florido colore notatus, sola tussi rejicitur: arteriosus vero magno vigore & pulsu etiam sub respiratione, ore aperto, ad notabilem sane loci distantiam, profilire solet. Ubi tamen notamus, hanc a sanguine arterioso profluentem hæmoptysin longe rariorem esse præ illa, qua sanguis venosus rejicitur.

X.

Causæ specialiter ad hæmoptysin disponentes, ut plurimum tales sunt, quæ pectori & pulmonibus vim aliquam inferunt, atque pulmones vel immediate in substantia sua, per solutionem continuitatis ledunt: vel mediate tractu temporis continuitatis solutionem post se relinquunt.

SCHOL.

Prioris ordinis sunt graviores pectoris violentæ læsiones, per ictus, plagas, pondera illapsa, aut violenter gestata, atque a terra cum impetu elevata, halituum corrosivorum inspirationes & attractiones, quale quid in laboratoriiis chymicis contingere solet: a quibus ruptura & diæresis vasorum pulmonalium sæpius immediate succedit.

Ad

Ad posteriorem classẽ pertinent tusses vehementiores & diuturniores, clamores, cantationes, instrumentorum musicorum, quæ flatu diriguntur, usus & abusus: quippe quæ, præsertim, si potuum spirituosorum abusus forte concurrat, sanguineos decubitus ad pulmones majori impetu invitant, stagnationes & infarctus producunt, & ita temporis tractu, vasculorum rupturæ viam sternunt.

XI.

Aliquando fœmina hæmoptysin patiuntur ex peculiari aliqua causa.

SCHOL.

Quando nempe sanguis specialiter, post menstrui fluxus suppressionem pertinaciorem, ad pectus restringitur atque congeritur, ibique viam excretionis quærit. Hæc hæmoptysis in eo a communi hæmoptysi differt, quod tempora menstrua ordinarie servet, & vices menstruorum suppleat, unde hæmoptyses periodicæ titulum obtinet, nec incongrue ad menses, per loca insolita fluentes, referri potest.

XII.

Nec plane insolita est hæmoptysis periodica apud viros.

SCHOL.

Rarius equidem occurrit in sexu virili hæmoptysis periodica, tempora servans, quam in sequiore, cum sequior sexus respectu negotii menstrui facilius ejusmodi periodis adfuescere possit: interim tamen non minus contingit, ut personæ sensibiliores una aut altera vice a causis communioribus & occasionalibus, specialiter circa tempora æquinoctialia, solstitialia, aut demum notabiles lunæ phases, repetito recurrentibus, & commissis, hæmoptysin experiantur, cui excretioni aliquoties repetitæ natura demum ita adfuescit, ut, deficientibus licet postmodum causis illis occasionalibus, eodem præcise tempore nihilominus hanc excretionem repetat, & præsertim, si status plethoricus adfuerit, hanc quasi (licet per errorem) imminuere conetur.

Vomitus cruentus.

XIII.

Vomitus cruentus dicitur excretio sanguinis sinceri, sive fluidi, sive (& quidem ut plurimum) grumosi, ex ventriculo per os, vomitu contingens: postquam e vasis venosis, ventriculum perreptantibus, præter naturam in ventriculi cavitatem, sub motibus spasticis, protrusus erat.

SCHOL.

Hoc modo distinctam reddimus hanc sanguineam excretionem, a mox præcedenti; licet enim per os quoque contingat, nihilominus tamen non ex pulmonibus, sed ventriculo, neque per tussim, sed per vomitum, procedit, & sanguis ipse ut plurimum grumosus & coagulatus rejicitur, aut si aliquando fluidus deprehendatur, tamen neque floridus, neque spumidus existit.

XIV.

Respectu causarum antecedentium distinguimus vomitum cruentum, in violentum, & spontaneum.

SCHOL.

Violentum nominamus illum, qui a solis violentiis, corpori ab extra illatis, proficiscitur, nec prægressas congestiones sanguineas intrinsecas pro causa agnoscit.

Spontaneus vero dicitur, qui a causis internis, inter se conspirantibus, sine accedente aliqua externa violentia, vel corpori in genere, vel ventriculo in specie illata, ortum ducit.

XV.

Subiectum generale vomitus cruenti violenti constituere possunt cujuscunque ætatis, sexus, aut conditionis, persona.

SCHOL.

Cum enim, ut mox in sequentibus monstrabitur, causa hujus affectus in externis injuriis, vel corpori, vel in specie ventriculo illatis, consistant, nec ullus homo, data occasione, ab illis liber manere possit, facile patet, in hoc casu, affectum hunc non ad peculiariora individua restringi posse.

XVI.

XVI.

Spontanei vomitus cruenti subjecta sunt foemina pra viris: praecipue si status plethoricus, & temperamentum de cholero participians, concurrat. Ex viris autem illi, qui hypochondriacis passionibus vexantur, & haemorrhoidum emanatione, aut suppressione laborant.

SCHOL.

Quod foeminae pra viris facilius, atque frequentius vomitu cruento laborent, id adscribendum est negotio mensium, quod universus sequior sexus experitur, secus ac viri, e quibus certa solum individua, respectu aetatis & temperamenti, haemorrhoidum fluxum patiuntur. Cum itaque vomitus cruentus spontaneus maximam partem, a turbis negotii menstrui & haemorrhoidalis originem capiat, non mirandum est, quod illis magis familiaris sit personis, apud quas una pra altera harum excretionum solennis existit.

XVII.

Subjectum speciale, vel partem specialiter affectam, in utraque hujus affectus specie, constituit ventriculus, cum vasculis sanguiferis eundem perreptantibus, diversus licet adsit afflictionis modus.

SCHOL.

In violento nimium vomitu cruento dictae partes continuitatis laesionem patiuntur, dum vel a violentia externa rumpuntur, vel ab absumentis causticis eroduntur.

In spontaneo autem affectu vasa sanguifera, venosa, ventriculi fundum potissimum perreptantia, a sanguine restagnante infarciuntur, ac dilatantur, quo ipso simul tunicae ventriculi interiores distenduntur, ut spatium inter illas acquirat sanguis, venas turgesciens. Sicut autem in principio adfectus utriusque tunicae laxitas & atonia concurrat, ita remanente illa laxitate in tunica interiore nervea, musculo ventriculi tunica, sub affectus ulteriore progressu, & accedentibus motibus vomitoriis & excessoriis, spastice contrahitur, qua ipsa spastica contractione ex una parte sanguinis regressus a ventriculo impeditur, & sanguis incar-

ceratus hæret; ex altera vero parte, non resistente tunica nervea, actu in ventriculi cavitatem impellitur atque excernitur, salva tamen manente & integra structura atque substantia ventriculi: ita ut partim atonia, partim infarctus, partim denique constrictio spastica in hoc affectu, circa ventriculum concurrat.

XVIII.

Vomitus cruenti violenti causam antecedentem proximam constituunt varia externa injuria & violentia, a quibus sanguinis in ventriculum effluxus produci & excitari potest.

SCHOL.

Vel enim sunt solæ injuriæ, corpori extrinsecus illatæ, per plagas, ictus, contusiones, casum ab alto, in regione ventriculi, hypochondriorum ac abdominis, perpestiæ, undè extravasationes ac stases violentæ sanguinis hic loci ortum ducere possunt: vel sunt veræ læsiones continuitatis ipsius substantiæ ventriculi, vel a læsione vulneratoria, vel ab assumptione causticorum & corrosivorum in ventriculum ortum capientes.

Tale quid contingere potest vel a positive corrosivis, spiritibus acidis mineralibus, spiritu nitri, aqua forti, mercurio sublimato: vel a talibus, quæ salia quidem caustica possident, verum non semper, sed solummodo male preparata, aut immodice propinata, effectum causticum edere possunt: quorsum pertinent purgantia & vomitoria drastica, tam e minerali, quam vegetabili regno depromenda, cujus census sunt vitrum g^{ii} , Mercurius vitæ, elleborus albus, semen cataput. Ricinus, crocus metallorum, gummi guttæ, gratiola, mezereum, elaterium, ejusque farinæ alia, quæ tunicam ventriculi nerveam arrodendo, oscula vasorum sanguiferorum intersperforum simul lædunt, & ita partim per partis continentis subtractionem, contenti effluxum passivum causantur, partim etiam motus spasticos inducendo, activam aliquam sanguinis expulsionem producunt.

XIX.

Spontanei vomitus cruenti causa materialis, eadem est, quæ violenti, & aliarum hæmorrhagiarum causa existit.

SCHOL.

SCHOL.

Sanguis nempe non quidem solum, imo ne quidem semper, generaliter in corpore abundantia physica peccans, sed specialiter a vena portæ versus superiora regurgitans atque congestus, & ex hac congestione in vasis ventriculi hærens in carceratus atque stagnans, qui simul, pro diversitate temperamentorum individuorum, atque causarum individualium, qualitate læsus existere potest, siquidem spissitudo ipsius ordinarie concurrere solet.

XX.

Antecedentem hujus regurgitationis causam ordinarie constituit, excretionum sanguinearum per inferiora alias solemnium suppressio, quæ in viris esse solet hæmorrhoidalis, in fœminis autem menstrua aut lochialis.

SCHOL.

Agnoscent hæ suppressiones ordinariæ tanquam causam, tunicarum intestini recti, aut in sexu sequiori substantiæ uteri constrictionem spasticam, liberiolem excretionis solitæ progressum impediendam, quo fit, ut sanguis, consuetum transitum aut exitum hic non inveniens, ad partes vicinas, venæ portæ nempe distributiones, circa intestinorum volumen ad truncum usque regurgitare necesse habeat: adeo ut truncus V. portæ sanguinem partim ab intestinis, partim a liene, ventriculo, pancreate refluxum, pari facilitate recipere, aut ad hepar transmittere nequeat, unde distensiones atque infarctus, tam dictorum viscerum, quam specialiter vasorum inter lienem & ventriculum, (quæ brevia vocantur) aut inter pancreas & ventriculum positorum, oriuntur.

XXI.

Facta tali non modo solitarum excretionum suppressione, sed & sanguinis ad superiora regurgitatione, in hoc casu, natura tanquam causa efficiens, motibus utitur expulsoriis, eoque ipso errorem committit sub hoc negotio.

SCHOL.

Quamvis enim non in totum natura a generali scopo moven-

di, sanguinemque excernendi aberret, in tantum tamen errorem committit, quatenus inconueniens ac minus congruum excretionis organum eligit, nec viæ ordinariæ insistit. Recte enim actum est, quod natura sanguinem, alias excerni solitum, in genere excernere conetur, quippe, qui sui restagnatione dictis in locis molestiam, causatur, sui que excretionem urget. Verum longe melius actum esset, si natura motus illos expulsorios versus inferiora prosequeretur, non autem motu retrogrado sanguinem ad superiora compellendo, effluxum ejus in organum inconueniens produceret.

XXII.

Siquidem autem natura non facile ac sponte vehementes ejusmodi errores committit, nisi in ordinariis suis motibus valde turbetur; ita mentionem hic quoque facere decet causarum occasionalium ac impulsivarum, a quibus ejusmodi errores ordinariè initium capere solent.

SCHOL.

Sunt autem illæ ex parte animi, pathemata vehementiora ac repentina, e quibus ira & terror agmen ducunt, præcipue si fluxui menstruo præsentem aut proxime instantem superveniant, & tempore ingestionis ciborum ægras affligant, ideoque primam restrictioni fluxus, aut simul motibus vomitoriis ansam præbeant; Idem quoque efficere valent partium inferiorum pedum & abdominis refrigerationes positivæ, tempore fluentium mensium perpessæ: nec minus eodem tempore ingesti cibi austeri adstringentes, aut concoctu difficiles, qui vel adstrictiones positivæ in partibus inferioribus, vel motus ventriculi evacuatorios, & cardialgicos post se trahere possunt.

Mictus cruentus.

XXIII.

Mictus cruentus est sanguinis sinceri excretio, per vias urinarias contingens, ita, ut cum urina sub mingendo, sanguis sincerus, sive fluidus, sive congrumatus, simul excernatur.

SCHOL.

SCHOL.

Agnosimus itaque mictum cruenti præsentiam non modo ex colore urinæ valde rubro & sanguineo, sed maximopere ex tinctura sanguinea, qua lintea immissa imbuunt, & residentia sanguinis ad fundum urinæ, quæ non expectat urinæ refrigerium, ut per modum sedimenti ex urina frigida separetur, sed statim sub brevi quiete, calente adhuc urina contingit, ita ut spissiolem sanguinis portionem tanquam graviorem, in forma vel fluida, vel coagulata in fundo, leviolem & tenuiolem autem sub urina superstite permixtam atque diffusam videamus.

XXIV.

Dispersimus mictum cruentum in violentum & spontaneum.

SCHOL.

Per illum intelligimus talem, qui a causis manifestis violentis externis, sine causarum intrinsecarum antecedentium concursu, suam originem ducit: sicut per hunc illum indigitamus, qui citra extrinsecarum causarum concursum, a solis internis causis ortum capit: de quo notamus, quod in comparatione cum reliquis sanguineis excretionibus, æque rara existere solet.

XXV.

Subjectum hujus morbigenerale, si a causa violenta oriatur, constituere possunt cujuscunque conditionis individua: sicut spontaneo affectui subjiciuntur viri præ fœminis, & quidem seniores præ junioribus, de cætero plethorici.

SCHOL.

Rationem si dare velimus, cur viri præ fœminis mictum patientur cruentum, satis probabile est, hoc dependere a negotio hæmorrhoidali: cum enim affectus noster potissimum hæmorrhoidarios exercent, hæmorrhoidale negotium vero viris præ fœminis solenne existat, & etiamsi a turbationibus menstrui fluxus similiter apud fœminas emergere possit, vitia mensium tamen facilius in ordinem redigantur, quam hæmorrhoidum ataxiæ, perspectu facile est fundamentum dispositionis unius sexus præ altero ad mictum cruentum.

XXVI.

XXVI.

Subiectum speciale in mictu cruento sunt vel renes, vel vesica urinaria, vel aliquando & ex parte ureteres, dictarumque partium vasa sanguifera, sanguinem fundentia.

SCHOL.

Dicuntur hæ partes specialiter affectæ, quatenus vel ipsæ solutionem unitatis patiuntur, vel ad minimum sanguini aliorum affluentium transitum, viamque concedunt: ita enim ureteres & vesica urinaria posteriori sensu morbi subiectum dicuntur, quando sanguis e vasis renalibus ad pelvim deductus, in his egressus viam invenit; sicut ipsa vasa renalia per sui aperturam sanguinem dimittunt, & sub hac aliquando etiam substantia renalis simul continuitatis læsionem patitur.

XXVII.

Materialem causam constituit semper sanguis, qui præter naturalem ordinem hic excernitur.

SCHOL.

Et quidem hic sanguis est, vel intra renum substantiam corticalem restagnans atque congestus, vasa distendens, ac demum pererrumpens, & per substantiam medullarem in pelvim renalem effusus, tandemque per ureteres ad vesicam urinariam delatus, atque per hanc cum urina excretus: vel e substantia renum, vesicæ, aut ureterum læsa passively promanans, & cum urina sese miscens: id quod contingit in affectu, a causa violenta ortum ducente.

XXVIII.

Antecedens proximior causa est vel extrinseca violenta, vel interna.

SCHOL.

Ad priorum, externarum nempe, causarum classem pertinent violentiæ succussatoriæ, aut vulneratoriæ renum, ureterum, & vesicæ, ab ictu, casu, vulnere, vel alia violenta harum partium læsione ab extra illata, quas facile e confessione & relatione ægrorum percipere licet.

Si

Si ad internas autem causas animum dirigimus, antecedentem constituit congestio sanguinea ad renes facta, ita ut vasa distendantur, atque in renibus perumpantur: originem ut plurimum capiens, vel a regurgitatione sanguinis sola, vel cum actuali restrictione spastica conjuncta, a partibus inferioribus, vasisque hæmorrhoidalibus, præcipue externis: quam regurgitationem præcedere solet, hæmorrhoidum vel antea fluentium suppressio, vel molientium, egressum tamen non invenientium, emansio, unde sanguis ad vasa renalia ab inferioribus repellitur, mediante motu restrictorio spastico, qui, tanquam instrumentalis causa, ab efficiente alibi jam nominata dependens atque suscepta agnosci debet.

XXXIX.

Nec tamen semper sola ejusmodi causa interna restrictoria adest, sed aliquando intrinseca quoque violentia concurrunt, aut solitarie adsunt.

SCHOL.

Ad harum classẽm pertinent calculi, & quidem asperioris præsentia, in renibus, ureteribus, aut vesica, qui interiorẽm harum partium structuram lædendo, per continuitatis solutionem, dictam hæmorrhagiam producit.

XXX.

Occasionales mictus cruenti causa, vel externæ magis, vel intrinseca esse possunt.

SCHOL.

Adnumeramus huic causarum ordini, renum atque lumborum succussiones, vectura, equitatione violenta, quibus decubitus sanguinis major cum aliquali infarctu nephritico invitatur: rei venereæ abusus excessivus, præcipue in senibus: lithontripticorum & diureticorum fortiorum calidiorum abusus, sub metu calculi renalis: quæ omnia, diverso licet ordine, huic adfectui viam sternere possunt.

Mensium hæmorrhagia.

XXXI.

Mensium hæmorrhagia, dicitur sanguinis profluvium ex utero, mensuris quidem temporibus ordinem servans, sed vel

Coschwitzii Pathologia.

N

quans-

quantitate, vel tempore durationis, vel impetu perruptionis excedens.

SCHOL.

Hoc ipso distinguitur ab inordinato mensum fluxu, qui stata recursus tempora non servat, sed vage recurrit; cum quo tamen aliquando conjuncta esse potest: quantitate autem excedit, quando respectu individui tanta sanguinis copia hoc fluxu excernitur, ut vires prosterantur, lipothymia aut pallores insoliti sequantur, sive quantitas illa brevi, sive longiore tempore excernatur. Tempore durationis excedit hoc profluvium, si loco dierum v. g. 4. 5. 6. ad plures non modo dies, sed quandoque septimanas, aut menses continuatur; sicut perruptionis impetu peccare dicitur, quando vel simultanea, vel per vices quidem repetita excretionem, non stillando, sed vere profluendo, excessum manifestat.

XXXII.

Subjectum hujus affectus generale constituunt foemellae, in eate constitutae, ut menses fluere possint: praesertim plethoricae.

SCHOL.

Hanc ob rationem mensum haemorrhagia expectari nequit ante pubertatis annos, cum expleto pubertatis termino, ordinarie menses initium suum capiant, (nisi forsitan, rariore quidem exemplo, unum aut alterum individuum robustum, corporis mole antecellens, simul valde plethoricum, aliquando a regula universali exceptionem formet) neque post quinquagesimum aetatis annum, ubi menstruus fluxus jam cessat: etiam si enim haemorrhagiae uterinae tunc temporis etiam occurrant, minus recte tamen menstruae vocari possunt. Plethorica autem supponimus subjecta, non eo sensu, quasi nunquam alia, nisi haec, haemorrhagiae modo dictae subjiçantur; sed quoniam in his individuis semper maxima causa materialis, sui imminutionem postulans, praesto est.

XXXIII.

Speciale subjectum affectus haemorrhagici constituit uterus, cum vasis sanguiferis, eundem perreptantibus.

SCHOL.

SCHOL.

Sub uteri nomine impræsentiarum non solum uteri corpus stricte dictum intelligimus, sed quatenus etiam connexa cum illo vagina huc pertinet; & sanguis per utramque partem sub hæmorrhagia fluere debet, quoniam vasa, quæ sanguinem dimittunt, utriusque compagem perreptant, Uterus itaque sub hoc pathemate morbofo laxior existit, quam in statu plane naturali, unde fibrosa sua compage dilatata, sanguinis profluvium facilius concedit. Vasa autem sanguifera, per quæ sanguis copiosus nunc profluit atque exernitur, vel atonia laborant, & passivo sanguinis prolapsui cedunt; vel in superiore sui parte plus justo stringuntur, ut sub hac strictura, sanguis per inferiorum partium ostiola tanto majore activitate expellatur.

XXXIV.

Præsentibus hæmorrhagiarum universalioribus, quæ hic quoque locum habent, causis, variæ occurrunt occasionales, ad hanc in specie hæmorrhagiam fœmellas disponentes.

SCHOL.

Ne repetitione causarum universaliorum lectori benevolo molesti simus, has seponendo, ad illas saltem progredimur, a quarum speciali concursu atque præsentia, excretio sanguinis per uterum facilitatur ac invitatur. Tale quid frequenter satis præstant commotiones animi vehementiores iracundæ, in mensium tempus incidentes, aut sub ipsis mensibus fluentibus perpeffæ, motus corporis exæstuatorii nimii, saltatorii, & omnia, quæ in corpus assumta, orgasmum sanguinis excitare valent notabilem, quorum spectant, diætâ vinosa valdeque aromatica, si nempe circa res modo dictas, tempore instantium aut fluentium menstruorum error commissus fuerit; remedia pharmaceutica emenagoga fortiora aut calidiora, aloëtica, myrrhata, crocata, succinata, aliaque, si forsan sub impeditiore mensium successu, paulo largius usurpata fuerint.

Nec minus aliquando ansam suppeditat intensissimus appetitus venereus atque lascivus, apud fœmellas æque ac puellas, in diætâ lauta vinosa, vitæque otiosa viventes, si forsan occasionaliter in tempora menstrua incidit, atque vehementem orgasmicam humorum commotionem concitaverit.

Pertinent quoque ad causas occasionales variæ fluxus lochialis turbæ, in puerperio perpessæ, aut sæpius recurrentes abortus, apud fœminas in matrimonio viventes. Hinc enim facile contingit, ut vel motus erronei in consuetudinem abeant, temporibusque mensuris facili negotio recurrant; vel vasa & partes fibrosæ valde debilitentur & relaxentur, ut, inducta atonia, sanguinem contentum haud debite retinere queant, sed tantis profusionibus sanguinis viam sternant.

Hæmorrhagia lochialis.

XXXV.

Hæmorrhagia lochialis dicitur nimium sanguinis profusivum ex utero, tam sub partu legitimo & puerperio, quam sub abortiva fœtus exclusione contingens.

SCHOL.

Licet hæc hæmorrhagia in utroque casu familiaris existat, differentia tamen occurrit aliqua, cum tempore legitimi partus, ante fœtus exclusionem, sit oppido rara, & vel immediate cum fœtus exclusione, vel quod ordinarium est, post illam contingat: abortivo vero tempore eveniens, frequentissime & quasi semper ipsum abortum antecedit, eumque quasi imminentem atque instantem prædicat & indicet, rarius illi immediate saltim jungatur, aut post illum solitarie sequatur, quamvis per tempus notabile continuetur.

XXXVI.

Subiectum generale hujus affectus sunt fœmina, tam gravida, quam puerpera: quoniam extra hunc statum locus huius hæmorrhagiæ non conceditur.

XXXVII.

Speciale subiectum idem est, quod sub affectu præcedente designavimus.

XXXVIII.

Causa proxima & continens quasi hujus hæmorrhagiæ

con-

consistit in vasorum sanguiferorum, uterum ejusque placentam intercedentium, disruptione & apertura.

SCHOL.

Motum enim est, placentam uterinam, copiosissimis vasis arteriosis & venosis instructam, cum vasis ejusdem generis, uteri substantiam perreptantibus, arctissime conspirare, & mutuo illo commercio circulum sanguinis fœtum inter & matrem conservari, quamdiu ex nulla parte ab invicem secedunt. Quam primum autem aut in abortu, ante tempus legitimum, aut in partu, debito tempore secundinarum secessio contingit, quæ sine vasorum dictorum disjunctione & apertione evenire nequit, necessario propter vasis continentis subtractionem, contenti sanguinis profluvium tamdiu succedit, donec sub contractione uteri, vasa iterum in illo coarctentur, eorumque ostiola claudantur.

XXXIX.

Reliqua causa, specialiter hic observantes, (missis illis generalioribus, a plethora ejusque commotione desumptis, quæ tamen concurrere possunt,) ordinaria sunt occasionales & adventitiæ, quæ ex accidenti quasi naturam ad extraordinarios motus expulsorios suscipiendos impellunt.

SCHOL.

Hujus generis sunt animi commotiones vehementiores, præsertim ira atque terror, quibus vel gravidæ, vel puerperæ percelluntur, unde si abortum supponamus, in corpore matris gravidæ motus inordinati concitantur, proximo maximoque impetu facile ad uterum redundantes, atque fœtus extrusione violenta sese terminantes.

Pertinent huc quoque corporis violentiores motus, seu voluntarii impetuosi, sub ponderum gestationibus, aut elevationibus, saltationibus, succussionibus ventris per vecturam aliamque occasionem; quorum referri etiam possunt casus ab alto, plagæque in abdomine perpessæ, a quibus omnibus violenta secundinarum avulsio, sive in totum, sive in tantum produci potest.

In partu legitimo & puerperio occasionales causas constituit, par-

tim violenta, per manum obstetricis facta, secundinarum avulsio, partim inquieta puerperæ continentia, refrigeratio congrumationibus sanguinis in utero ansam præbens, fermocinationes brevi post partum institutæ vehementiores, portiuncula secundinarum avulsæ atque retentæ; concreta tunicea molaria, quæ uteri restitutionem pristinam impediendo, motibus spasticis & strictoriis ejusdem occasionem præbent. Nec minus aliquando accusandus est abusus calidiorum remediorum, v. g. aromatum, & vinorum aromatizatorum, cum croco, myrrha, cinnamomo, caryophyllis &c. paratorum, & post partum, sub spe promovendi fluxus lochialis, assumptorum.

Hæmorrhagia uterina, circa mensium cessationem contingens.

XL.

Præter modo dictas ac recensitas ex utero hæmorrhagias, partim menstruo, partim puerperii tempore, occurrentes, haud raro fœmina similem sanguinis excretionem experiuntur, atque incurrunt, eo tempore, quo menstruus fluxus ex ætatis conditione cessare cupit aut solet.

SCHOL.

Potest non modo, sed solet hæc hæmorrhagica excretio nimia esse, tam respectu ipsius quantitatis sanguinis excreti, quam ratione temporis durationis, aut recursus. Sicut enim tunc temporis certas illas, statasque periodos menstruas non servat, ita extra illas, & citra certum terminum repente, vehementerque sæpe ex utero fluit, & aliquando recursus tempora breviora aut longiora servat, dum mox unica, mox binis, ternis, quaternisve vicibus in anno recurrit, mox per unam, alteramve septimanam, mox per plures, easque satis multas, durat; quo fluxu sanguinis immoderato non solum vires notorie prosteruntur, sed simul facili negotio ad dispositionem cachecticam via sternitur.

XLI.

Subiectum hujus hæmorrhagie sunt fœmina, annum ætatis quinquagesimum circiter attingentes, simul plethorica.

SCHOL.

SCHOL.

Hic enim annorum terminus simul constituit ultimum quasi menstrui fluxus terminum, de quo notissimum est, quod a secundo annorum septenario, ad nonum usque ordinarie excurrat, ita tamen, ut haud infrequenter paulo citius cessare incipiat, circa annum nempe 46. 48. rarius vero ante 14tum incipiat, & rarissime ultra 50mum, ordine menstruo continetur.

XLII.

Præter plethoram, & reliquas hæmorrhagiarum generaliores causas, tanquam antecedens hujus hæmorrhagiæ causa ut plurimum agnoscenda est, evacuationis menstruæ largius succedentis consuetudo prægressa.

SCHOL.

Et quidem hoc tanto magis, tantoque certius, si fœminæ tales post vitæ genus laboriosum, cui antea addictæ erant, vitam otiosam magis & sedentariam eligant, simulque diætæ lautiori, aut largiori indulgeant, & animi pathematibus iracundis expositæ fuerint,

XLIII.

Haud absimili modo causam quoque antecedentem aliquando constituunt hæmorrhagiæ lochiales, aut abortivæ graviore, si forte in ultima illa menstrui fluxus tempora incidant.

SCHOL.

Admodum enim familiare est, quod ejusmodi hæmorrhagiæ aliquoties recurrentes, postmodum in consuetudinem degenerent, iisque natura adsuescat: ut postmodum, increbescente plethora, pristinarum evacuationum memor, pristina quoque loca cum impetu quærat.

XLIV.

Occasionalem sæpissime constituit causam V. S. vicariarum neglectio, & motus corporis exæstuatorius.

SCHOL.

Hanc ob rationem maxime persuadendæ sunt fœminæ, ut cessante menstruorum fluxu, venæ sectionibus æquinoctialibus adsuescant, præfer-

tim

tim, si largiori mensium fluxui adfuetæ fuerint: nec minus ut motibus corporis laboriosis moderatis & continuatis se non subtrahant, omnes autem sanguinis orgasticas commotiones, tam a diætâ vinosa aut spirituosa, quam a motibus vehementioribus oriundas, evitare studeant, eoque ipso ab ejusmodi hæmorrhagiis periculosis semetipsas tempestive præservent.

Varicum hæmorrhagia.

XLV.

Varicum hæmorrhagia, est sanguinis profluvium ex nodosis vasorum venosorum cruralium elevationibus, per cutim per-rumpens.

SCHOL.

Sicut nodosa illa vasorum venosorum cruralium intumescencia aliquando eveniens, varices constituit, ita varicum hæmorrhagia audit, quando vasa ita tumida, non accedente licet læsione externa aut vulneratoria, vel etiam sub illa adeo expanduntur, ut sanguis per ipsam cutim perrumpat, fluxumque formet, quæ hæmorrhagiæ species, quamquam rarior paulo sit, aliquando tamen occurrit, variasque molestias parit, tam a spasticis tractionibus, quam ab ipso profluvio, ordinarie quasi defectu quantitatis peccante, dependentes.

XLVI.

Subiectum generale molesti hujus affectus præ viris constituunt fœmina.

SCHOL.

Quamvis enim viros ab hoc adfectu non in totum excludamus, rarior tamen apud illos existit, quam apud fœminas, quoniam in sexu sequiori plures occurrunt causæ, viam ipsi faciliorem sternentes.

XLVII.

Subiectum speciale sunt vasa venosa cruralia, cum cute superstrata.

SCHOL.

Cum enim in dictis venis cruralibus præcipue valvulæ occurrant, quæ in statu naturali progressui sanguinis ad superiora succurrunt, hæ præsen-

præsentibus causis, progressum impredientibus, occasionem quoque præbent nodosæ venarum inflationi in illis locis, quæ valvulas intercedunt, ut sanguini accumulato non modo ipsæ cedant, sed cutim superfatam quoque rumpere faciant.

XLVIII.

Causa & varicum, & hæmorrhagia per illas antecedens proxima, est vel nuda vasorum venosorum compressio, a mole quadam ipsis in parte superiori incumbente: vel eorundem & partium vicinarum vebemens strictura spastica, sanguinis transitum impediens.

SCHOT.

Illa præsto est apud fœminas in statu graviditatis, quando fœtus grandior factus, venis iliaticis incumbit, eoque ipso regressum sanguinis per hæc vasa, a pedibus impeditiorem reddit, & quo diutius, aut sæpius hæc causa accedit, eo certiolem dispositionem ad ejusmodi hæmorrhagiam relinquit.

Hæc vero aliquando ortum ducit ab adstringentium abusu, aut regimine valde ac repente refrigeratorio, aut terrificis animi pathematibus, tempore menstruo, vel lochiali intempestive accidentibus.

Quod ut exemplo luculento illustremus, in mentem incidit historia de uxore Medici cujusdam valde circumspæcti, & experti, febre quartana per aliquot septimanas laborante, constitutionis plethoricæ, V. S. non adfuetæ, temperamento sanguineo-melancholico gaudente: cui maritus varia medicamenta quidem exhibuerat, sed incassum, cum febris hospitium non relinqueret. Persuadebant itaque amici Medicum, ut ipsi famosum illud specificum chinam chinæ exhiberet, quam tamen ipse reformidabat, aliorum exemplo edoctus. Cum ipsi autem partim philautia propriæ experientiæ objiceretur, partim amor erga uxorem misere afflictam urgeretur, tandem persuasioni cedebat, & secundum præscriptum tunc temporis familiare, uxori suavissimæ quinquæ pulverisatæ drachmam unam, cum haustu vini Hispanici, brevi ante paroxysmum porrigebat, injuncto simul quadantenus regimine diaphoretico. Diaphoresis non succedebat, paroxysmus autem febrilis ita accendebatur, ut gravissimus sequeretur æstus: cessante demum paroxysmo, uxor

O

sur-

Coschwitzii Pathologia.

furgere vellens e lecto, de gravissimis conquerebatur doloribus rheumaticis femorum ac pedum, & impotentia ambulandi plenaria. Crura inspiciens, vasa venosa per totum tractum crurum videbat varicosa & tumida, ad magnitudinem magnarum avellanarum & ultra, ita ut maritus omni opera, vix intra quindecim dies, variis adhibitis multisque remediis externis, & internis, eousque ægram conjugem restituere posset, ut iterum extra lectum esse posset: & quamvis varices cum ambulandi impotentia tandem cessarent, nihilominus decubitus humorum perpetuus in uno crure remanebat, cum tumore circa malleolum, tandem in exulcerationem cum reliqua vita continuam, degenerante.

XLIX.

Occasionalem haud raro suppeditat causam vita genus certum, cui talis modi personæ vacant.

SCHOL.

Quando nempe sub reliquis jam citatis circumstantiis fœminæ tales stando, ambulando, in situ erecto plurimum vitam agere coguntur, quo vasa venosa a sanguinis pondere valde distenduntur, cutimque in quibusdam subjectis simul teneram, ultra modum expandunt.

Nec est, quod statum plethoricum plane ex causarum classe rejiciamus, quin potius ex generalioribus hæmorrhagiarum causis eundem huc quoque referamus: & quidem tanto magis, quando reliquæ circumstantiæ in illa ætatis tempora incidunt, ubi reliquæ evacuationes sanguinis spontaneæ per menses & lochia, per ætatem cessarunt, vitæque lautioris genus, cum evacuationum vicariarum neglectione & omissione accesserunt.

CAPUT IV.

DE

SANGUINIS DEFECTU.

I.

Der defectum sanguinis hic loci non intelligimus omnimodam ipsius absentiam in corpore, qua sane fere nunquam deprehenditur, & si deprehenderetur,

cer-